

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	07 Chwefror 2023
Pwnc:	Diweddariad Archwilio Mewnol
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Yn unol â 'Strategaeth Cyfarfodydd Pwyllgor' y Cyngor, mae'r adroddiad hwn yn bodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, sy'n amlinellu'r dyletswyddau deddfwriaethol sydd i'w cyflawni gan bwyllgor archwilio'r Cyngor, yn benodol, goruchwyllo trefniadau archwilio mewnol yr awdurdod.	

1. RHAGARWEINIAD

1.1. Mae'r adroddiad hwn yn diweddarar'r Pwyllgor ar y sefyllfa fel ag yr oedd hi ar 31 Ionawr 2023 ynghylch yr archwiliadau a gwblhawyd ers y diweddariad diwethaf ar 30 Tachwedd 2022, llwyth gwaith cyfredol y gwasanaeth archwilio mewnol a'n blaenoriaethau ar gyfer y tymor byr i'r tymor canol.

2. ARGYMHELLIAD

2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn nodi darpariaethau sicrwydd a blaenoriaethau'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol wrth symud ymlaen.

DIWEDDARIAD ARCHWILIO MEWNOL CHWEFROR 2023

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS, Pennaeth Archwilio a Risg

MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru

CYNNWYS

GWAITH SICRWYDD A GWBLHAWYD ERS Y DIWEDDARIAD DIWETHAF	3
Cronfa Adfywio Cymunedol y DU (Archwiliad Grant)	3
Rheoli Gwendidau TG (Dilyn i Fyny am y Tro Cyntaf)	4
Camgymeriad Debyd Uniongyrchol y Dreth Gyngor	5
Galw Gofal (Trefniadau Llywodraethu Partneriaeth)	6
GWAITH AR Y GWEILL	7
CAMAU GWEITHREDU SY'n weddill	8
BLAENORIAETHAU AR GYFER 2022-23 A THU HWNT	9
Capasiti Presennol	9
Blaenoriaethau Tymor Byr/Canolig	9
Risgiau Strategol Coch ac Ambr	9
Y Fenter Twyll Genedlaethol (NFI)	9
Gwaith Arall	10
Blaenoriaethau Tymor Hwyt	10
ATODIAD 1 - CAMAU GWEITHREDU SY'N WEDDILL AR 31 IONAWR 2023 (DANGODFWRDD 4ACTION)	11

GWAITH SICRWYDD A GWBLHAWYD ERS Y DIWEDDARIAD DIWETHAF

1. Mae'r adran hon yn darparu trosolwg o adroddiadau archwilio mewnol a gwblhawyd ers y cyfarfod ym mis Rhagfyr 2022, yn cynnwys y raddfa sicrwydd gyffredinol a nifer y materion/risgiau a godwyd.
2. Rydym wedi cwblhau **pedwar** darn o waith sicrwydd archwilio mewnol yn ystod y cyfnod dan sylw, ac maent wedi'u crynhoi isod

Teitl	Cyf. Cofrestr Risgiau Corfforaethol / Rheswm am yr archwiliad	Dyddiad yr Adroddiad Terfynol	Lefel Sicrwydd	Critigol	Sylweddol	Cymedrol	Cyfanswm
Cronfa Adfywio Cymunedol y DU (Archwiliad Grant)	Gofyniad grant	Ionawr 2023	Rhesymol	0	0	0	0
Rheoli Gwendidau TG (Dilyn i Fyny am y Tro Cyntaf)	YM4	Ionawr 2023	Rhesymol	0	2	0	2
Camgymeriad Debyd Uniongyrchol y Dreth Gyngor	Cais gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151	Ionawr 2023	n/a	0	0	1	1
Galw Gofal (Trefniadau Llywodraethu Partneriaeth)	Cais gan y Prif Weithredwr	Ionawr 2023	Cyfyngedig	0	1	4	5

Cronfa Adfywio Cymunedol y DU (Archwiliad Grant)

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	0	Sylweddol
	0	Cymedrol

3. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:

A oes gan y Cyngor fesurau rheoli a chofnodion digonol mewn perthynas â'r Grant Cronfa Adfywio Cymunedol i sicrhau fod y cyllid wedi'i ddefnyddio'n briodol, yn unol â thelerau perthnasol y grant?

4. Daeth ein hadolygiad i'r casgliad fod mesurau rheoli mewnol a chofnodion digonol ar waith gan y Cyngor i sicrhau fod cyllid Cronfa Adfywio Cymunedol y DU wedi cael ei ddefnyddio'n briodol, yn unol â thelerau perthnasol y grant.
5. Yn benodol, gan fod y Cyngor yn gyfrifol am gyflawni dau brosiect, Adfywio Môn a Môn Ymlaen, yn ogystal â bod yn awdurdod arweiniol ar gyfer y gronfa, cadarnhaodd ein hadolygiad fod mesurau rheoli addas ar waith, megis dirprwyo cyfrifoldebau'n briodol a threfniadau adrodd mewnol, er mwyn sicrhau trefniadau cadarn ar gyfer gwahanu'r swyddogaethau cyflawni a gweinyddu.
6. Mae Côt Ymddygiad y Cyngor ar gyfer Gweithwyr yn gwneud darpariaeth ar gyfer rheoli a monitro unrhyw duedd neu wrthdaro buddiannau gwirioneddol neu dybiedig mewn perthynas â'r grant Cronfa Adfywio Cymunedol. Yn ogystal, ceisiodd y Cyngor sicrwydd fod trefniadau tebyg ar waith gan sefydliadau a oedd yn gyfrifol am gyflawni prosiectau. Fodd bynnag, nid oes unrhyw ofyniad corfforaethol ar hyn o bryd i'r Cyngor dderbyn datganiadau i nodi nad oes buddiannau i'w datgan¹.
7. Yn gyffredinol, roedd canlyniadau ein hadolygiad yn gadarnhaol ar y cyfan; felly, gallwn ddarparu **sicrwydd rhesymol** mewn perthynas â threfniadau llywodraethu, rheoli risg a mesurau rheoli mewnol y Cyngor wrth weinyddu grant Cronfa Adfywio Cymunedol y DU.

Rheoli Gwendidau TG (Dilyn i Fyny am y Tro Cyntaf)

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	2	Sylweddol
0	Cymedrol	

8. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:

A yw rheolwyr wedi mynd i'r afael â'r materion/risgiau a oedd angen sylw a godwyd yn wreiddiol yn ein hadroddiad Sicrwydd Cyfyngedig ar Reoli Gwendidau TG ym mis Awst 2022?

9. Comisiynwyd arbenigwr archwilio TG allanol gennym i gynnal adolygiad o drefniadau'r Cyngor ar gyfer lliniaru'r risgiau allweddol sy'n gysylltiedig â gwendidau TG a rheoli patsys, a chyhoeddwyd yr adroddiad terfynol ym mis Awst 2022. Cododd yr adolygiad bum mater/risg i reolwyr weithredu arnynt. Oherwydd natur y risgiau a nodwyd, a'u heffaith bosib, 'Sicrwydd Rhesymol' yn unig yr oeddem yn gallu ei ddarparu ar y pryd ar gyfer trefniadau'r Cyngor. Cynhaliom adolygiad dilyn i fyny ym mis Ionawr 2023 i fesur cynnydd wrth fynd i'r afael â'r risgiau a nodwyd.

¹ Ar hyn o bryd rydym yn cynnal archwiliad ar wahân, ar draws y Cyngor, ar 'Ddatganiadau o Ddiddordeb', a fydd yn cynnwys dyfarnu, cyflawni a gweinyddu grantiau.

10. Daeth ein hadolygiad dilyn i fyny i'r casgliad fod y Tîm TG wedi gwneud cynnydd rhagorol wrth gryfhau mesurau rheoli yn y maes hwn a gwnaed gwelliannau gweithdrefnol a thechnegol sy'n cynorthwyo i liniaru'r risg o gam-fanteisio ar wendidau TG a fyddai'n arwain at ymosodiad seiber llwyddiannus.
11. Mae'r Tîm TG wedi mynd i'r afael yn llwyddiannus â thri o'r materion/risgiau a nodwyd yn ystod ein hadolygiad gwreiddiol ac mae gwaith ar y ddau sy'n weddill wedi hen ddechrau, gyda dim ond un dyddiad targed yn llithro, a hynny o fis yn unig.
12. Rydym yn fodlon felly fod trefniadau i reoli'r risgiau sy'n gysylltiedig â gwendidau TG a phatsys wedi gwella ers ein hadolygiad gwreiddiol, ac felly gallwn godi'r lefel sicrwydd i 'Rhesymol'. Byddwn yn parhau i fonitro'r ddwy weithred sy'n parhau i fod angen sylw, fel rhan o'n system fonitro fewnol, i sicrhau eu bod yn cael eu rhoi ar waith yn llwyddiannau a bod y materion/risgiau cysylltiedig yn derbyn sylw.

Camgymeriad Debyd Uniongyrchol y Dreth Gyngor

	Materion/Risgiau	
Amherthnasol	0	Critigol
	0	Sylweddol
	1	Cymedrol

13. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:

A oes gan y Cyngor drefniadau effeithiol ar gyfer sicrhau fod taliadau debyd uniongyrchol y Dreth Gyngor a Threthi Annomestig Cenedlaethol (NNDR) yn cael eu prosesu'n gywir, yn llawn, ar yr amser cywir, ar y diwrnod cywir ac unwaith yn unig?

14. Yn dilyn camgymeriad wrth brosesu debyd uniongyrchol y dreth gyngor a threthi annomestig cenedlaethol, gofynnodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol gynnal adolygiad o'r prosesau presennol ar gyfer casglu taliadau debyd uniongyrchol y Dreth Gyngor a Threthi Annomestig Cenedlaethol, y broses ar gyfer ad-dalu'r rheiny a gafodd eu heffeithio, a gwelliannau arfaethedig gan y gwasanaeth i fynd i'r afael â'r risg y gallai camgymeriadau tebyg gael eu gwneud eto yn y dyfodol.
15. Cadarnhaodd ein hadolygiad mai gwall dynol oedd yn gyfrifol am y digwyddiad, a wnaed yn bosib gan amgylchiadau unigryw yn ystod cyfnod gwyliau banc y Nadolig a'r Flwyddyn Newydd, gyda ffeiliau debyd uniongyrchol tri dyddiad talu'n cael eu prosesu ymlaen llaw, gan achosi dryswch a chamgymeriadau.
16. Mae'r gwasanaeth yn rhoi proses awdurdodi fwy cadarn ar waith fel bod swyddog annibyennol yn gwirio holl ffeiliau debyd uniongyrchol y Dreth Gyngor a Threthi Annomestig Cenedlaethol cyn eu rhyddhau. Er mwyn cryfhau'r broses hon a sicrhau fod y mesurau rheoli'n parhau i weithio'n effeithiol, rydym yn cynghori y dylid cadw cofnod o'r broses awdurdodi drwy restru'r holl wiriadau unigol a gofyn i'r swyddog perthnasol lofnodi i ddangos eu bod wedi'u cwblhau. Gweler y cynllun gweithredu isod.

17. Ad-dalodd y Cyngor yr holl daliadau Treth Gyngor a gymerwyd mewn camgymeriad o fewn 24 awr o gael ei hysbysu am y digwyddiad, ac ad-dalwyd holl daliadau debyd uniongyrchol y Dreth Annomestig Genedlaethol a gymerwyd mewn camgymeriad erbyn 5 Ionawr 2023. Mae camau cyflym y Cyngor i ad-dalu'r taliadau Treth Gyngor wedi arwain at ordaliad, ond mae'r Cyngor yn cymryd camau i adennill y gordaliad ar hyn o bryd.
18. I grynhoi, mae'r digwyddiad yn amlygu'r angen am fesurau rheoli mwy cadarn mewn perthynas â phrosesu taliadau debyd uniongyrchol y Dreth Gyngor a Threthi Annomestig Cenedlaethol. Fodd bynnag, rydym yn fodlon fod y gwasanaeth yn mynd ati i roi'r newidiadau hyn ar waith.
19. Oherwydd y risg o gamgymeriadau tebyg mewn meysydd eraill yn y Cyngor sy'n prosesu taliadau debyd uniongyrchol, rydym yn bwriadu cynnal adolygiad pellach i sicrhau fod mesurau yn y maes hwn yn effeithiol ar draws y Cyngor a bod y risgiau cysylltiedig yn cael eu lleihau.

Galw Gofal (Trefniadau Llywodraethu Partneriaeth)

Sicrwydd Cyfyngedig	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	1	Sylweddol
4	Cymedrol	

20. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:

A yw trefniadau llywodraethu partneriaeth Galw Gofal yn addas i bwrpas i sicrhau fod llywodraethiant, perfformiad a sefydlogrwydd ariannol yn ddigonol?

21. Daw ein hadolygiad i'r casgliad cyffredinol, er bod Cyngor Sir Ynys Môn yn cyflawni ei ran o'r gwaith o lywodraethu'r bartneriaeth Galw Gofal yn ddigonol ar y cyfan, oherwydd nifer y gwendidau a nodwyd yn y mesurau rheoli llywodraethiant, ac yn benodol ynghylch ei rwymedigaethau mewn perthynas â diogelu data, dim ond sicrwydd cyfyngedig y gallwn ei ddarparu ei fod yn rheoli ei holl risgiau llywodraethiant yn ddigonol.
22. Oherwydd sensitifrwydd masnachol y bartneriaeth, mae aelodau wedi derbyn copi ar wahân o'r adroddiad a'r cynllun gweithredu, a chynhelir unrhyw drafodaeth mewn sesiwn breifat o'r cyfarfod, yn unol â Pharagraff 14, Atodlen 12A o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972.

GWAITH AR Y GWEILL

23. Mae'r darnau canlynol o waith ar y gweill ar hyn o bryd:

Maes Archwilio	Cyf Cofrestr Risgiau Corfforaethol	Gwasanaeth	Rheswm am yr Archwiliad	Cam
Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol	d/b	Adnoddau	Codwyd pryderon yn ystod archwiliad o Bensiynau Athrawon	Wedi'i ohirio
Archwiliad TG - Cyfrifiadura Cwmwl	YM3	Trawsnewid Corfforaethol	Cofrestr Risgiau Strategol	Gwaith Maes
Adennill Mân Ddyledion y Cyngor	d/b	Adnoddau	Dilyn i fyny am y tro cyntaf - Adroddiad Sicrwydd Cyfyngedig o fis Tachwedd 2021	Gwaith Maes
Taliadau - Cynnal Cyflenwyr / Nodi anfonebau dyblyg ac adennill taliadau dyblyg	d/b	Adnoddau	Dilyn i fyny am yr ail dro - Adroddiad Sicrwydd Cyfyngedig o fis Ebrill 2022	Gwaith Maes
Diogelwch Nwy	d/b	Tai	Cais gan y Pennaeth Tai	Gwaith Maes
Effeithiolrwydd y Cyngor wrth reoli ei risg strategol 'YM11 - Tlodi'	YM11	Corfforaethol	Cofrestr Risgiau Strategol	Gwaith Maes
Datganiadau o Ddiddordeb	d/b	Corfforaethol	Nodwyd gan Asesiad o'r Risg o Dwyll	Gwaith Maes

CAMAU GWEITHREDU SY’N WEDDILL

24. Mae gwaith yn mynd rhagddo i gefnogi gwasanaethau i roi’r holl gamau gweithredu sy’n weddill ar waith. Mae’r dangosfwrdd 4action yn [Atodiad 1](#) yn darparu trosolwg o statws y camau gweithredu ar 31 Ionawr 2023.
25. Mae 9 o gamau gweithredu hwyr ar hyn o bryd (2 Sylweddol; 7 Cymedrol), sydd yn ymwneud â ‘Materion/Risgiau’ a godwyd yn dilyn yr archwiliadau canlynol:
 - Proses Ymadawyr
 - Taliadau - Cynnal Cyflenwyr / Nodi anfonebau dyblyg ac adennill taliadau dyblyg - archwiliad dilyn i fyny’n mynd rhagddo ar hyn o bryd
 - Ad-daliadau Treth Cyngor a Threthi Annomestig
26. Rydym yn gweithio gyda gwasanaethau i gynorthwyo i roi’r camau gweithredu ar waith.

BLAENORIAETHAU AR GYFER 2022-23 A THU HWNT

Capasiti Presennol

27. Ar hyn o bryd mae gennym ddwy swydd wag ar lefel Uwch Archwiliwr - un oherwydd secondiad tymor hir ac un oherwydd ymddiswyddiad. Nid ydym wedi llwyddo i ddenu digon o ymgeiswyr addas er ein bod wedi ceisio recriwtio ar dri achlysur.
28. Rydym yn defnyddio'r arbedion cyllidebol i gomisiynu cymorth allanol ychwanegol, gan gynnwys archwiliad TG technegol gan y Tîm Archwilio TG yng Nghyngor Salford.

Blaenoriaethau Tymor Byr/Canolig

29. Rydym yn parhau i gyflawni'r Strategaeth Archwilio Mewnol Flynyddol ar gyfer 2022-23 a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Mehefin 2022. Ein blaenoriaeth yw adolygu'r risgiau 'coch' ac 'ambr' nad ydym wedi eu hadolygu eto, neu nad ydynt wedi'u hadolygu yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf, tra'n parhau i fod yn hyblyg i ymateb i geisiadau am gymorth a sicrwydd gan wasanaethau, ac ymateb i ymchwiliadau.

Risgiau Strategol Coch ac Ambr

30. Mae tri risg strategol yn weddill i'w hadolygu cyn diwedd y flwyddyn:
 - YM5 Ysgolion (coch/coch) - cynlluniwyd ar gyfer mis Mawrth 2023
 - YM11 Cynnydd mewn tlo'di'n cynyddu'r galw am wasanaethau'r Cyngor (coch/coch) - adolygiad yn mynd rhagddo
 - YM10 Diogelu Corfforaethol (coch/ambr) - cynlluniwyd ar gyfer mis Chwefror 2023

Y Fenter Twyll Genedlaethol (NFI)

31. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn ymarfer paru data ledled y DU sy'n helpu i ganfod ac atal twyll. Yng Nghymru, fe'i cynhelir gan yr Archwilydd Cyffredinol o dan ei bwerau paru data statudol fel y nodir yn Rhan 3A o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 (Deddf 2004).
32. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol wedi'i dylunio i helpu cyrff cyhoeddus gryfhau eu trefniadau atal twyll trwy ymarfer paru data cenedlaethol. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn cydweithio gyda Swyddfa Gabinet y DU, Swyddfa Archwilio'r Alban a Swyddfa Archwilio Gogledd Iwerddon wrth gynnal y Fenter Twyll Genedlaethol ledled y DU.
33. Cynhelir y prif ymarfer paru data pob dwy flynedd ac rydym wedi bod yn gweithio gyda gwasanaethau i dynnu data o systemau i'w uwch lwytho ar gyfer yr ymarfer eleni. Llwyddom i gwrdd â holl ddyddiadau cau y Fenter Twyll Genedlaethol. Cyn uwch lwytho, roedd rhaid sicrhau ansawdd y setiau data i sicrhau eu bod yn bodloni'r manylebau data. Roedd rhaid gwirio'r hysbysiadau preifatrwydd yn ogystal i sicrhau cydymffurfiaeth.

34. Bydd canlyniadau'r ymarfer paru data ar gael ddiwedd Ionawr 2023, pan fyddwn yn dechrau adolygu'r canlyniadau paru ar sail risg, a, lle bo modd, yn eu dosbarthu i'w hadolygu gan y gwasanaethau. Rhaid cofnodi canlyniadau ein harolwg ar borth diogel y Fenter Twyll Genedlaethol.

Gwaith Arall

35. Byddwn yn parhau i fynd ati'n rhagweithiol i hyrwyddo a monitro'r gwaith o fynd i'r afael â'r materion/risgiau archwilio sydd yn weddill.
36. Ar hyn o bryd rydym yn cynnal hunanasesiad gydag aelodau'r Pwyllgor i bennu anghenion hyfforddi a datblygu yr aelodau etholedig ac aelodau lleyg newydd.
37. Ar hyn o bryd rydym yn destun Asesiad Ansawdd Allanol gan Gyngor Sir y Fflint o ran ein cydymffurfiaeth â'r Safonau Archwilio Mewnol ar gyfer y Sector Cyhoeddus.

Blaenoriaethau Tymor Hwyl

- Cyflawni'r Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd newydd ar gyfer 2022-2025, gan gynnwys parhau i fynd i'r afael ag argymhellion Archwilio Cymru sydd wedi'u cynnwys yn ei adroddiad 'Gwella Ein Perfformiad - Mynd i'r Afael â Thwyll yng Nghymru'.
- Gweithio gyda chydweithwyr yn y Tîm Perfformiad i wella gwaith mapio sicrwydd ar draws y Cyngor a chyfrannu at ddatblygiad y Grŵp Adolygu Llywodraethiant a Pherfformiad.
- Unwaith y bydd wedi cael amser i aeddfedu, byddwn yn gweithio gydag aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i asesu effeithiolrwydd y Pwyllgor gan ddefnyddio canllawiau newydd CIPFA fel meincnod.

ATODIAD 1 – CAMAU GWEITHREDU SY’N WEDDILL AR 31 IONAWR 2023 (DANGODFWRDD 4ACTION)

